

Szegedi ünnepi hetek

Schönberg—Boublil—Kretzmer: Nyomorultak. A rockopera előadása a Dóm téren, este fél 9-kor.
A harmadik szegedi táblaképfestészeti biennálé a képtárban és az ifjúsági házban, augusztus 20-ig.
Dér István, Lóránt János, Novák András, Pál Mihály és Zombori László

közös kiállítása a Juhász Gyula Művelődési Központban.

Wieber Mariann jelmeztervező művész kiállítása a Bartók Béla Művelődési Központban, augusztus 20-ig.

Papp György grafikusművész tűzzománcái a Palotta Galériában, augusztus 20-ig.

Gubcsi Attila festőművész kiállítása az ifjúsági házban, augusztus 31-ig.

Szabó Erzsébet üveg-tárgyai a Képcsarnok Galáncsi Termében, augusztus 22-ig.

A Móra Ferenc Múzeum állandó kiállításai: Csongrád megyei paraszti bútorkészítés és népviseletek; Lucs-képgyűjtemény; Móra- emlékszóba; a Fekete-

házban: Vihart aratva — Csongrád megye munkásságának élete és harcai 1867—1945; Buday György élete és munkássága; magyar katonai egyenruhák; a várműzeumban: Szeged múltja, jelene, jövője; a Kass Galériában: Bélyeg-gek, bélyegtervek, mini- és maxikönyvek Kass János műhelyéből.

Varga Mátyás kiállítóháza (Bécsi körút 11/A).

Nemzeti Történelmi Emlékpark (Ópusztaszer).

Ifj. Lele József néprajzi gyűjteménye (Tápi).

Kenderfonó gyártörténelmi kiállítás (Rigó utca 5-7.).

Paprikamúzeum (Szentmihálytelek).

Egy lélek emelkedik

A Nyomorultak a Dóm téren

Babits Mihály Az európai irodalom történetében fura párhuzamot von Victor Hugo — és Balzac között. Azt mondja, ők ketten „szinte mindent látszanak tudni”, de „semmiféle önkritika nem fegyelmelte őket. Műsájuk gyakran a mohó akarát, csillaguk a siker.” Igen ám, de vajon hogyan lehet másmilyen egy nagy formátumú múlt századi szerző anélkül, hogy a hatásosságról lemondana? Babits úgy értékeli a dolgot, hogy Hugónál még egy kislány esti imájára is óriási kórus felel, „változatos hangszerelesben, helyenként egzotikus színekkel és meglepő antitezisekkel.” „De épp ez az ömlés”, teszi hozzá a poeta doctus, „ez a kifoghatatlan hatás imponál.”

Igen, Victor Hugo volt az a szerző, aki szociális tendenciákkal átszőtt, hatalmas kalandregényt írt, esszéisztikus és detektívtörténetekre jellemző elemekkel egyaránt dúsított, óriási freskót, amelynek impozáns mivolta igazi kolosszust tükrözött. Tágasság, nagy levegő, végtelenbe vesző, monumentális hegyláncolat jellemzi írói világának tájképét, és szinte a világ legtermészetesebb kijelentésének tűnik Alfred Hitchcocknak a műsorfüzetben idézett mondata, miszerint ebből a könyvből egy csodálatos musicalt lehetne csinálni.

Amit pedig meg lehet(ne) csinálni, jól tudjuk, azt előbb-utóbb valaki meg is csinálja: megszületett a Mü, Claude-Michel Schönberg, Alain Boublil, továbbá Herbert Kretzmer, no meg a producer Cameron Mackintosh tett is arról, hogy Hugo művének briliáns átíratását a Nyomorultak világ-sikerként hódítsa London-tól Tokióig olyan, a lelkesítődtől szinte dadogó sajtóvisszhanggal, melyből szintén a műsorfüzetben kaphatunk egy csokorra való. Az a tény pedig, hogy az ideai szabadtéri játékok műsorára került magyarországi ősbemutatóként, legálább annyira különleges fénytörésre helyezi a darabot, az eredeti regény nyomán írt zenés színházi alkotásból áradó szellemiséget, mint a Dóm téri színházra állított produkció megvalósításának részleteit.

A Nyomorultakról teljes joggal állapította meg a Financial Times, hogy áthidalja a szakadékot a musical és az opera között. Végző soron egészen különleges műfajjal van dolgunk, melynek megjelölése is vita tárgya lehetne. Könnyen operának is nevezhető lenne a darab, áriákkal, duettekkel, trókkal, harsány indulókkal és líráról szinte dagadozó himnuszokkal. Musicalnak vagy rockoperának viszont a feszebb recitativók, a hangszerelés, jó néhány eleme, no meg a több „kupléstílt”, fiatalosan kikacsintó, ironizálóan fintorgó betétszám minősíthetné a művet. Miklós Tibor magyar szöveg-érthető módon ez utóbbi „vonal” felé igyekszik elvinni a librettót, hiszen a maga keménységében népszerűsítő, végző fokot, megiscsak populáris hatásmechanizmusokra alapozó alkotásról van szó. A magyar dal-szövegek nagy része ekképpen „keményített”, a slágerszöveges líra hol nyelvi leleményekkel, hol puritánabb-naturálisabb stíriális megoldásokkal érdesített. Az a speciális szellemiség pedig, ami a zeneműből a hugói regénnyel harmonizálva árad, mondjuk csak ki: a felvállalt, teljes mellszélességben alkalmazott romantika; a szenvedély monumentális pátosza.

Szinetár Miklós, attól tartok, kifejezett „nyugodalmas” produkciót rendezett a most a Dóm téren. Az áradó dinamizmust, a roppant energikus, pergő ritmusú, a Vikidál Gyula. El lehetne

Marius és Enjolras, a forradalmárok

mű rendkívüli hosszúságát föloldani képes, gyorsított történéshalmazt egy higgadt, nagy tapasztalat-mennyiségre alapozó rendezői koncepció ölelésében állította színe. A konvencionális, de igen nagy szakmai hozzáértéssel alkalmazott színházi megoldások közepette hiányolhattuk az eredetibb, meglepőbb ötleteket, következésképpen néhol az elementárisabb, szívbe jobban markoló hatást, — csak hogy ez a felfogás mintegy ki is zárta ily tényezőket érvényesülését. A szegedi Nyomorultak úgy pergett, mint az ujjunkkal ügvesen „meglapozott”, vaskos könyv oldalai: arányosan gyorsulva, hogy közben egyszer-egyszer, egy véletlenszerűnek tűnő részletnél váratlanul megálljék, mintegy kimerevedjen a sebesen egymásra pergő képek, lapok sora. Így „áll be” több szép szó- és tömegjelenet. Például a Fanti ne-t méltóságteljes egyszerűséggel, tiszta szépséggel játszó Kútvolgyi Erzsébet dalánál („Almodam egy ál-mot reg...”), vagy a kellőképpen kötelességörült, igen kiegyensúlyozott ellentétként funkcionáló Javert himnuszokkal. Musicalnak vagy rockoperának viszont a feszebb recitativók, a hangszerelés, jó néhány eleme, no meg a több „kupléstílt”, fiatalosan kikacsintó, ironizálóan fintorgó betétszám minősíthetné a művet. Miklós Tibor magyar szöveg-érthető módon ez utóbbi „vonal” felé igyekszik elvinni a librettót, hiszen a maga keménységében népszerűsítő, végző fokot, megiscsak populáris hatásmechanizmusokra alapozó alkotásról van szó. A magyar dal-szövegek nagy része ekképpen „keményített”, a slágerszöveges líra hol nyelvi leleményekkel, hol puritánabb-naturálisabb stíriális megoldásokkal érdesített. Az a speciális szellemiség pedig, ami a zeneműből a hugói regénnyel harmonizálva árad, mondjuk csak ki: a felvállalt, teljes mellszélességben alkalmazott romantika; a szenvedély monumentális pátosza.

Fehér Miklós stilizáltak, egyszerűségében a tér praktikus kihasználtságára törekmezhető: a „romantikus” és a „realista” azért látszanak mindent tudni, mert parttalan „ömlésük” hatását az etikai szemléletmód egységben tartja. Ha úgy tetszik: a lélek emelkedésének egyöntetű átélése. A romantika ekképpen — realizmus; mint a forradalmak kibontott zászlaja a dóm két tornya alatt.

Domonkos László

Az alkotók — a bemutatóról

(Hogy ezúttal nem egyszerűen az egyik szabadtéri-bemutatóról vagyunk, hanem egy nemzetközi karriert befutott musical magyarországi premierjén — külsőségek is mutatták, „A szerzők!” — suttogták izgatottan a nézőtérben, amikor a helyükre vezették Claude-Michel Schönberg, Alain Boublil, Herbert Kretzmer urakat... Valami szakmai ártalom miatt magam inkább azt figyeltem, „jó helyet” kapott-e Cameron Mackintosh, a producer, aki elindította a francia művét az angolszász színházi világban a siker felé, és Sheridan Morley újságíró, aki nyilvánvalóan azért jött ide, hogy beszámoljon majd lapjában a kelet-európai bemutatóról. Ez az előadás tudniillik a főnti, hátsó széksorokból élvezhető igazán, tapasztaltuk a próbákon, a nyugati színházi szakma embereit hát oda kéne ültetni...)

Tetszett-e? Mi a véleményük? Természetesen leginkább erre volt kíváncsi mindenki a premiért követő, rögtönzött sajtótájékoztatón.

Alain Boublil fontosnak találta hangsúlyozni, hogy ez volt a Nyomorultak legelső szabadtéri színházi előadása, s mint ilyen, számára érdekes és tanulságos. „Bebizonyosodott, hogy ezen a szokatlanul hatalmas színpadon is, szabadtéren is előadható. Jóllehet, bizonyos változtatásokra szükség lesz majd, hiszem, hogy ezzel a bemutatóval a szabadtéri változatok sorozata indult el” — mondta Boublil, aki annak idején egész Franciaországot meghökken-tette a merész vállalkozással: musicalszövegkönyvet írt az iskolai kötelező olvasmányból, a nemzet nagy romantikusának regényéből. Nos, választól magam is meghökkenem kissé, vajon milyen változtatásokra gondol? Gyorsan kiderült, úgy érte, ha innen majd közhírházba, Budapestre költözik a produkció, természetesen változtatni kell a színházi megformálás tekintetében, hiszen az előadás mindenkor helyszíne, közege meghatározza annak a módját... „Ugyanez volt a helyzet, amikor Párizs után a londoni bemutatóra készültünk” — vette át a szót Herbert Kretzmer, a Mackintosh-produkció szöveg-változatának írója. „Ugyancsak sokat dolgoztunk a művön, amikor a New York-i, majd a washingtoni verziót készítettük. Szerintem éppen az a világsiker egyik titka, hogy ez egy állandóan fejlődésben levő darab, mindenütt a helyszínelme szerint alakítandó. Az eredetitől sokszor markánsan eltérő, helyi változatok születnek — és élnek.”

„Természetesen a kottán is örökösön van javítgatni- való” — fűzte hozzá rokonszenves szerénységgel és humorral Schönberg, a zeneszerző, aki a következőképpen fejezte ki véleményét a szegedi bemutatóról: — Nagyon boldog vagyok,

mert csodálatos volt a zenekar. Az előadás zenei irányítása tökéletesnek mondható, gratuláltam Maklári Lászlónak. Már azt is kezdem érteni, hogyan dolgoznak a magyar énekesek a színpadon... Aligha véletlenül, úgy éreztem, nagyon jól érzékelik, értik a zenét, arra gondolok, azért is, mert én magyar származású vagyok, s ez valahogy benne van a muzsikámban is... Külön öröm és boldogság, hogy magyar nyelven hallhattam a Nyomorultakat.

Herbert Kretzmer azt mondta, hogy a nyugati előadásokhoz viszonyítva itt jóval szolidabbak a technikai lehetőségek. Am a ter adottságainak felhasználása ellensúlyozta ezt, sőt, olyan tábletet adott, amely egyedül tette a premiért. Például a nemzeti érzések kifejezését, a forradalom természetének bemutatását itt hangsúlyosabbnak érezte, nagyon megragadta a forradalom érlelődésének, a harcra készültségnek a jelene, s ezenkívül is sok izgalmas színházi részlet látott.

A romantika és a 20. század viszonyát, magyarul: a darab korszerűségét firtató kérdésre Schönberg kérdésekkel válaszolt, mondván, vajon eszünkbe jut-e Verdi muzsikájának, Aida „történetének korszerűségét kérdőjelezni, avagy gondolkodjunk csak: nincs a környezetünkben egy Javert felügyelő? az ismerőseink között egy Thenardier? és vajon sosem találkoztunk még egyetlen Cosette-szerű lánnyal sem? „Victor Hugo regénye ma is idősebb, s minden korban az volt — és lesz.”

A mű zenei „szövetéről” beszélt Schönberg ismét szarkazmusát, önironiáját, humorát csillogtatta: „Ez van, ilyet tudok írni” — mondta, és elmesélte, hogy amióta az első zongorakivonat megmutatta Boublilnak, bizony sokat változott a Nyomorultak muzsikája.

Boublil és Schönberg — Nagy Anikóval, Szinetár Dórával, az öltözőben

— A 19. századi romantikus zenéhez semmiképpen nem vehettem, mondjuk rock and roll-muzsikát, de a mai modern zenének, az én korom muzsikájának hatása alól sem vonhattam ki magam. Nem azért használtam fel mai, eleven hatású zenei stílusokat, hogy mindenáron divatosat, tehát sikereset alkothassak, hanem azért — mert ez az én stílusom. Természetesen jó lenne, ha minél tovább maradhatna a színházak műsorán a Nyomorultak — és minél többen szeretnék. Erre azért is van remény, mert a mai közönség nyitott; minden korosztálya egyszerre kedveli és élvezi — mondjuk — Rod Stewart és Plácido Domingo... Végül legutóbbi tapasztalataikról, a Tel Avivban bemutatott Nyomorultakról kaptak kérdést az alkotók — hiszen Izraelből érkeztek Szegedre. Lehetetlen az összehasonlítás, mondták, hiszen ott egy kicsi színházépületben, szorosan az angol változathoz tapadó felfogásban játszottak.

Megtudtuk még, hogy a következő premier Ausztráliában, Sydneyben lesz, november 27-én. Decemberben Izland fővárosa, Reykjavík az újabb állomás, a jövő évben pedig nyolc további országban tartanak Nyomorultak-bemutatót, köztük a skandináv államokban, Ausztriában... A tengerentúl márciusra már három verzió lesz, az eddigi mellé felsorakozik a bostoni, majd a Los Angeles-i produkció.

(A sajtóértekezlet után megsem ültek azonnal autóbá a vendégek; a Fesztiválban, a szokásos, premi-ert követő fogadáson fel-tűnt, hogy Cameron Mackintosh, aki eladdig meglehetősen komornak tetsző visszahúzódtatásban távol tartotta magát mindenkitől, milyen élénken s melegen gratulált — Szombathy Gyulának...)

S. E.